

Az eucharisztikus kongresszusok szerepe egykor és ma

A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok 1887-ben kiadott szabályzata szerint a kongresszusok feladata, „hogy a Mi Urunk Jézus Krisztust minél jobban megismerjük, szeressük és szolgáljuk az Oltáriszentségben... és ily módon dolgozzunk azon, hogy társadalom feletti uralma kiterjedjen a földön.” Az idézett, az eucharisztikus jámborságot és az Oltáriszentség társadalmi dimenzióját egyszerre hangsúlyozó, kettős alapcél az 1881-es kezdetek óta eltelt 137 évben mindvégig meghatározta a nemzetközi eucharisztikus kongresszusokat. Előadásunkban arra teszünk kísérletet, hogy röviden bemutassuk: a kongresszusok történetének egyes korszakaiban miként jelentkezett, és milyen új hangsúlyokkal gazdagodott ez a kettős dimenzió. A kezdetekig visszanyúló, és az egyes korszakokra jellemző társadalmi-teológiai kontextus meghatározó szerepét is szem előtt tartó történelmi áttekintés alapján egyúttal néhány olyan szempontot is igyekszünk megfogalmazni, amelyek segíthetnek megérteni, mi az eucharisztikus kongresszusok szerepe a jelenben.

1./ 1881–1922

A XIX. század második felében egész Európában megfigyelhető az oltáriszentség tiszteletének felvirágzása. A janzenista rigorizmusra, a francia forradalom társadalmi-szellemi következményeire, valamint az ismételten jelentkező laicista-szekuláris tendenciákra adott válaszreakcióként az eucharisztikus jámborság különösen Franciaországban mutatott nagy vitalitást. Ebben a történelmi kontextusban vált a korabeli francia egyház két kiemelkedő lelképásztorának, a Legszenetebb Oltáriszentség Kongregációt alapító Szent Pierre-Julien Eymardnak, valamint a lyoni Pradot létrehozó Antoine Chevrier atyának lelki gyermekeként a laikus Émilie-Marie Tamisier az oltáriszentség tiszteletének elhivatott apostolává. Tamisier kisasszonyban Franciaország Jézus Szent Szívének történő 1873-as ünnepélyes felajánlása hatására fogalmazódott meg, hogy az Oltáriszentség immár elterjedt tiszteletére támaszkodva, és azt a társadalom széles rétegei számára is láthatóvá téve lehetséges a szekularizálódó társadalmat ismét keresztény társadalommá tenni. Az eucharisztikus csodák helyszínére vezetett kisebb engesztelő zarándoklatok szervezése után így vált Émilie-Marie Tamisier a nemzetközi eucharisztikus kongresszusok – haláláig háttérbe húzódó – motorjává.

A nemzetközi eucharisztikus kongresszusok történetének az első világháborúig tartó időszakában fokozatosan bontakozott ki sajátos fizionómiájuk. A különféle eucharisztikus egyesületek és társulatok világtalálkozójaként Lille-ben megtartott első kongresszust követően 1905-ig szinte kivétel nélkül a francia nyelvterület – Belgium, Franciaország, Svájc – városai adtak otthont a rendezvénynek. Ez alól egyedül az 1893-ban Jeruzsálemben tartott 8. kongresszus volt kivétel, amely elsők között vontta magára a világ nem katolikus közvéleményének figyelmét is. Az 1905-ben Rómában, X. Piusz elnökletével ünnepelt kongresszust követően vált gyakorlattá, hogy a pápa személyét bíboros legátus képviselte az immár évenként megrendezett, francia nyelvterületről – sőt egy esetben Európából is – kilépő (Tournai, Mezt, London, Köln, Montréal, Madrid, Bécs, Málta, Lourdes) nemzetközi kongresszusokon.

A nemzetközi eucharisztikus kongresszusok történetének első időszakát döntően meghatározta, hogy szervezésükre a 19. század végi Európa, és különösképpen Franciaország szekuláris-antiklerikális kihívásaira adott válaszként került sor. Valóban, a kongresszusok Émilie-Marie Tamisier alapítói szándékainak megfelelően az eucharisztikus tiszteletet ápoló katolikus társulatok seregszemléiként az Oltáriszentség – és a belőle táplálkozó keresztény élet – dicsőséges megvallásának kitüntetett alkalmai lettek. Tamisier, és az első

kongresszusok szervezői ugyanis az Oltáriszentség és Jézus Szent Szíve tiszteletben látták azt az eszközt, amellyel a társadalmat vissza lehet vezetni a keresztény értékekhez, és meg lehet valósítani „Krisztus társadalmi uralmát”, egy keresztény államot. Ebből az Oltáriszentségbe vetett hit nyilvános és ünnepélyes megvallását – és ezáltal a katolikusok öntudatának és önbizalmának erősítését – célzó programból logikusan következett, hogy a korszak nemzetközi eucharisztikus kongresszusainak, mint megannyi nemzetközi méretű Úrnapjának, csúcspontja az ünnepélyes eucharisztikus körmenet volt.

A társadalmi funkció, a világ előtti hitvallás és demonstráció mellett a kongresszusok belső, a személy megszentelődését szolgáló dimenziója kezdetben a szentségimádásban és az engesztelő imádságok végzésében jelentkezett és azt a célt szolgálta, hogy a transzcendens valóságot elutasító szellemi légkörben megerősítse a katolikusok hitét Krisztus szent színek alatti valóságos jelenlétében. Idővel ugyanakkor mind nagyobb szerepet kapott a kongresszusokon a gyakori szentáldozás szorgalmazása is. Azáltal pedig, hogy az Oltáriszentséget nem csupán kultikus tisztelet tárgyaként, hanem lelki táplálékként is a hívek elé állították, az eucharisztikus kongresszusok jelentős szerepet játszottak Szent X. Piusz pápa – gyakori szentáldozásra, illetve a gyermekek szentáldozására vonatkozó – eucharisztikus dekrétumainak előkészítésében, majd azok megvalósításának előmozdításában. Többek között azzal, hogy az 1905-ös római kongresszus után az elsőáldozási felkészítést helyezték a középpontba, valamint a kongresszusokon bevezették a tömeges elsőáldozásokat és áldozásokat.

2./ 1922–1960

Az első világháború következtében nyolc évig nem lehetett nemzetközi kongresszusokat szervezni. A konfliktus lezárulása után XV. Benedek pápa csak 1922-ben hívta össze a katolikusokat, ám halála miatt az ismét Rómában tartott nemzetközi eucharisztikus kongresszust utóda, XI. Piusz vezetésével tartották meg. Az új pápa rendelkezése szerint, az alaposabb felkészülés érdekében ettől kezdve kétévenként került sor a nemzetközi kongresszusok megszervezésére. A pápai legátusok vezetésével ünnepelt eucharisztikus rendezvények egyúttal határozottabb egyetemes jelleget öltöttek, amennyiben megtartásukra rendre más és más kontinensen került sor: a két világháború közötti helyszínek sorában Amszterdamot (1924), Chicago (1926), Sydney (1928), Karthágó (1930), Dublin (1932), Buenos Aires (1934), Manila (1936) majd Budapest (1938) követte. A II. világháború miatti kényszerszünet után pedig (az 1940-ben Nizzába tervezett kongresszus már nem gyűlhetett össze) az 1952-ben Barcelonában tartott újabb nemzetközi eucharisztikus kongresszust követően Rio de Janeiro (1955), és München (1960) következett a sorban.

Az eucharisztikus világkongresszusok 1922 és 1960 közötti történetében változatlanul kitapintható a rendezvények kettős dimenziója. Az eucharisztikus jámborsághoz kötődő spirituális téren nincsen jelentős változás: továbbra is az Oltáriszentség tisztelete és vétele (szentségimádások és tömeges szentáldozások), a kapcsolódó pápai tanítás és útmutatás elmélyítése, az Eucharisztia tiszteletét előmozdító társulások, plébániai és egyházmegyei egyesületek bátorítása maradt a kiemelt cél. A nemzetközi kongresszusok társadalmi dimenziójában azonban bizonyos újdonság jelentkezett. A XI. Piusz pápa *Ubi arcano Dei* kezdetű programadó enciklikájában (1922) megfogalmazott „Krisztus békéje Krisztus országában” jelszó, valamint Krisztus Király főünnepének 1926-os bevezetése – a nemzetközi eucharisztikus kongresszusok célkitűzéséhez hasonlóan – a társadalom újraevangelizálását tűzték ki célul. Ugyanakkor Krisztus országának megeremtését már nem a laikus államokkal szemben, hanem sokkal inkább a keresztény hitről tett pozitív tanúságtétellel kívánták elérni – így változatlanul az eucharisztikus körmenet maradt a kongresszusok csúcspontja. Ennek

igazolására elegendő az 1938-as Budapesti rendezvény valamennyi résztvevő számára felejtethetetlen, Dunán rendezett éjszakai hajós körmenetét felidézni.

A missziós lelkület mutatkozott abban is, hogy az eucharisztikus világkongresszusok szervezésébe immár mind az öt kontinens részegyházai bekapcsolódtak. További újdonsága a korszaknak, hogy a missziós kifelé fordulás az aktuális társadalmi-politikai kihívásokra adott keresztény válasz felkínálását is jelentette. Talán megbocsájtják, hogy ismét az 1938-as Budapesti világkongresszust hozom fel példaként: a Szent Ágostontól kölcsönzött (Tractatus in Johannem 26, 13.) „Eucharistia, vinculum charitatis!” (az Oltáriszentség a szeretet köteléke) jelmondat a második világháború küszöbén tudatosan a kiengesztelődés és a békés megoldások keresésének üzenetét hordozta. Miként XI. Piusz pápa Eugenio Pacelli bíboros államtitkár, pápai legátussá kinevező bullájában fogalmazott: „A kítűzött tételek, amelyekről a legszentebb Oltáriszentséggel kapcsolatban szó lesz az üléseken, igen alkalmasaknak látszanak arra, hogy a lefölségesebb Szentséghez fűződő szeretet kötelékével kiengesztelje az egymástól széthúzó embereket és összehozza magukat a népeket is, amelyek – nem kis számban – ferde szemmel tekintve egymásra nem szűnnek meg támadó és kegyetlen fegyverekkel rettenetes bajokat és borzasztó szerencsétlenségeket zúdítani az egész emberi nemre, vagy napról-napra nyíltabban fenyegetnek ilyenekkel.” Röviden és tömören ugyanezt az óhajt és célt fogalmazta meg a kongresszus jól ismert himnusza is: „forrassz egygyé békeességben minden népet, s nemzetet!”

3./ 1960 után

A nemzetközi eucharisztikus kongresszusok történetében a II. Vatikáni Zsinat előkészítésének időszakában Münchenben tartott kongresszus nyitott új fejezetet. Az eucharisztikus mozgalommal csaknem egyszerre induló liturgikus mozgalom eredményeire támaszkodva a jezsuita Josef Andreas Jungmann ugyanis a világkongresszusok újfajta definícióját fogalmazta meg: az ókeresztény és középkori Róma liturgikus hagyományából ismert *statio Urbis* mintájára, – amikor a város valamennyi híve egy templomba gyűlt össze, hogy a pápa vezetésével megünnepelje az eucharisziát – azt javasolta, hogy az eucharisztikus világkongresszusokat a továbbiakban ne egy világméretű Úrnapja módjára fogják fel, hanem *statio orbis*ként. Azaz olyan ünnepként, amelyen a katolikusok rendszeres időközönként egy helyen gyűlnek össze a világ minden tájáról, hogy együtt ünnepeljék az eucharisziát, és így épüljön fel belőlük, mint tagokból, Krisztus teste, az egyház.

A nemzetközi eucharisztikus kongresszusoknak ez az új modellje megváltoztatta a világkongresszusokra korábban jellemző hangsúlyokat, és ezáltal szervezettebb egységet teremtett a rendezvény különféle elemei között. Korábban a kongresszusok középpontjában az Oltáriszentség misztériuma előtti hódolat állt: ezt szolgálta mindenekelőtt az eucharisztikus körmenet, amelyet mintegy csak az eucharisztia titkára mutató, kísérő rendezvényként egészítettek ki az ünnepélyes szentmisék és tömeges (első)áldozások. Az új modell ezzel szemben a szentmisét, mint az áldozat bemutatását és az eucharisztikus lakoma megünnepelését állította a középpontba. Ebben az ünneplésben az egyetemes egyház, mint közösség, mint Krisztus misztikus teste válik láthatóvá: a szentmise lesz immár az eucharisztia titkának elsődleges manifesztációjává nem pedig a körmenet, azaz az Oltáriszentséget, mint tárgyat övező tisztelet kifejeződése.

A müncheni kongresszuson megfogalmazott modellt és az azt alátámasztó teológiai megfontolásokat utóbb a II. Vatikáni Zsinat is elmélyítette. A szentáldozásról és az oltáriszentség titkának misén kívüli tiszteletéről szóló, 1973-as dokumentum (*De sacra communione et cultu mysterii eucharistici extra Missam*) ezért kifejezetten a szentmisét, az eucharisztikus ünneplést helyezi az eucharisztikus kongresszusok középpontjába és előírja, hogy az Oltáriszentség tiszteletének ezekre a rendezvényekre jellemző további hagyományos

elemeinek – a szentmisén kívüli szentségimádásnak és a körmenetnek – a szentmisére kell irányulnia. A nemzetközi eucharisztikus kongresszusokat „az elköteleződés és az imádság állomásaiként kell felfogni, amelyek alkalmával egy közösség meghívja az egyetemes egyházat, [...] hogy együtt mélyedjenek el az oltáriszentség titkának valamely aspektusában és nyilvánosan kimutassák előtte hódolatukat a szeretet és az egység kötelékében.” (Nr. 109.) A müncheni kongresszus után immár négy évenként megtartott kongresszusok esetében nemcsak a belső, egyházi, de a missziós, társadalmi dimenzióban is hangsúlyeltolódás következett be. Krisztus királyságának, társadalmi uralmának képe helyett az Eucharisztia, mint Krisztus világ életéért adott Testének fogalma került a középpontba. Krisztus áldozata pedig Testének tagjait is arra hívja, hogy együtt munkálkodjanak vele egy új világ megteremtésén. Ez mindenekelőtt társadalmi szolidaritást, a szegénység, a perifériák világa iránti érzékenységet hozott magával, amelyek már a II. Vatikáni Zsinat utáni első kongresszusokon, Bombayben (1964) és Bogotában (1968) is jelentkeztek. Az új hangsúlyokat különösen jól mutatja a bogotai kongresszus példája. A Kolumbiában tartott világkongresszus – az 1938-as budapesti világkongresszussal azonos – jelszó jegyében gyűlt össze. Míg azonban 1938-ban az „Eucharistia, vinculum caritatis” jelmondat a fenyegető háborús helyzettel szemben az emberek és népek közötti egyetértés igényének összefüggésében kapott konkrét értelmet, harminc évvel később ugyanez a társadalmi igazságosság és a keresztények közötti társadalmi szolidaritás üzenetét közvetítette.

Összegzés helyett: a nemzetközi eucharisztikus kongresszusok szerepe ma

Miként láttuk, a nemzetközi eucharisztikus kongresszusok kezdettől mindmáig kettős dimenzióval bírnak. Mindig fontos céljuk volt – és ma is az kell, hogy legyen – a világ felé fordulás. Ez a kifelé szóló küldetés – amelyet nevezhetünk misszióknak, vagy új evangelizációknak – a legelső kongresszusokon még a korabeli keresztényellenes, laicista politikai renddel szemben Krisztus uralmának megteremtését célozta, később a szekularizáció előretörésére adott pozitív, új evangelizációt előmozdító válaszként mutatkozott meg, végül a környező társadalom iránti keresztény felelősségvállalás szociális igazságosságot megteremtő vonása vált egyre hangsúlyosabbá. Miként az eucharisztikus kongresszusok mindenkor a jelen kihívásaira igyekeztek az eucharisztikus Krisztusból forraszó választ adni, ma is ez a kongresszusok egyik fő szerepe. Ahogy Ferenc pápa a világkongresszusok szervezőihez november 10-én intézett szavaiban buzdított: ma ennek a kifelé fordulásnak a Krisztussal közösséget vállaló szolgálat és az eucharisztiaiból forraszó irgalom lehet a kiemelt területe.

Az eucharisztikus világkongresszusok története ugyanakkor azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy az egyház világ felé fordulása elválaszthatatlan a kongresszusok belső, egyházi, spirituális dimenziójától. A hatékony misszió és evangelizáció csak az eucharisztia misztériumának elmélyítéséből, megértéséből, és az eucharisztikus életnek Isten népében végbemenő ismételt megújulásából fakadhat. A világkongresszusok története ezen a téren is gazdagodást mutat: eleinte inkább az eucharisztia az egyéni és közösségi tisztelete állt a középpontban, majd a 20. század elején mindinkább felfedezték az oltáriszentségnek, mint lelki tápláléknak a jelentőségét. Az első évtizedek tömeges, de valójában mégis inkább individuális eucharisztikus kultuszát a II. Vatikáni Zsinat előkészítésének időszakában az eucharisztia, mint az egyházi közösség megteremtőjének középpontba állítása váltotta fel. Az eucharisztikus világkongresszusoknak – az időközben kialakult más egyházi világréndezvényekhez (mint pl. az Ifjúsági Világtalálkozók, Családkongresszusok) képest – éppen az a sajátos feladata, hogy az eucharisztikus közösségi ekkleziológiát kell életre váltaniuk és felmutatniuk. Ráadásul nem csupán az egyhetes nemzetközi rendezvény alatt, hanem az azt megelőző felkészülési időben, és a kongresszus után is, hogy a hívők valóban közösségre tudjanak „lépni az Oltáriszentségben jelenlévő Jézussal, hogy őáltala és őbenne

tudjanak élni a szeretet és a küldetés gyakorlása közben”, és így Krisztus „tabernákulumává” váljanak a világban.